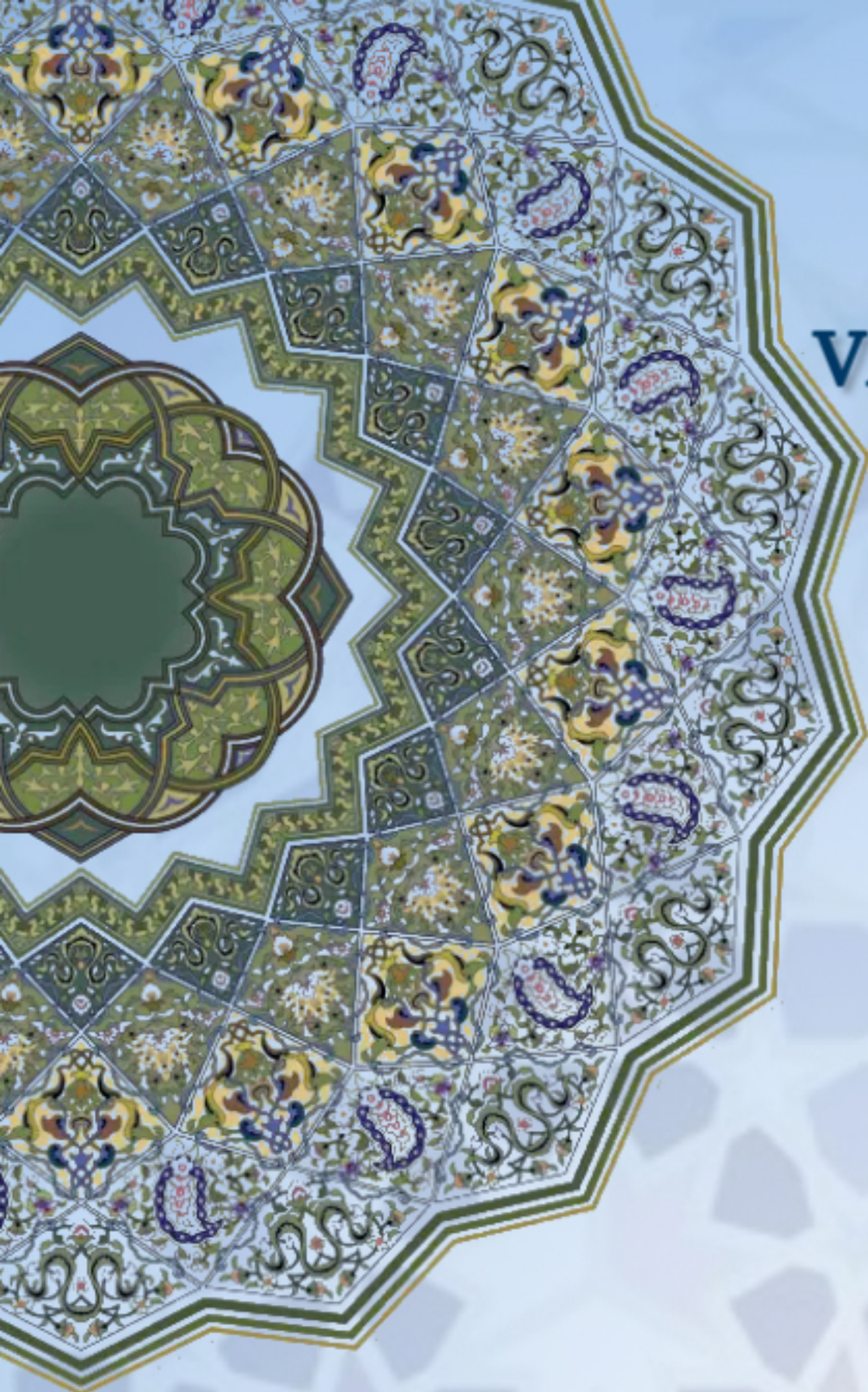

O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI
OLY TA'LIM, FAN
VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT
SHARQSHUNOSLIK
UNIVERSITETI

MARKAZIY OSIYO XALQLARINING ETNO-TARIXIY JARAYONLARI

*"Markaziy Osiyoda etnoturizmni rivojlantirish
imkoniyatlari"ga bag'ishlanadi*

**MAVZUSIDAGI XALQARO
ILMIY KONFERENSIYA**

MATERIALLARI TO'PLAMI

TOSHKENT - 2024

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK
UNIVERSITETI**

MARKAZIY OSIYO XALQLARINING ETNO-TARIXIY JARAYONLARI

**mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari**

**“Markaziy Osiyoda etnoturizmni rivojlantirish
imkoniyatlari”ga bag‘ishlanadi**

2024-yil 25-oktyabr

TOSHKENT– 2024

ishlangan. Moykamar g'oridan topilgan tosh buyumlar Zarafshon voxasi so'nggi paleolitga oid komplekslarning materiallariga o'xshash.

Shimoliy Nurota tog' tizmasining janubiy yonbag'irlarida Mirishkor va Pangat qishloqlari oralig'ida amalga oshirilgan arxeologik qidiruv ishlari tufayli O'zbekiston hududida ilk marotaba paleolit davrining turli bosqichlariga oid materiallar aniqlandi. Aytish mumkinki, Nurota tog'lari butun paleolit davrida deyarli uzluksiz istiqomat qilingan bo'lgan.

Xulosa. Shimoliy Nurota tog' tizmasi ilk paleolitning ashelga oid industriyalari sohiblari, ya'ni Afrikadan amalga oshirilgan qadimgi xomo erektuslarning ikkinchi migratsion to'liqini vakillari tomonidan bundan taxminan 500-400 ming yillar muqaddam o'zlashtirilgan va bu madaniyat sezilarli o'zgarishlarsiz 300 minginchi yillargacha hukm surgan, so'ngra ushbu xududga O'rta Zarafshon vohasining o'rta va so'nggi paleolit davri madaniyatlari kirib kelgan. Hududdan topilgan ashelga oid topilmalar nafaqat Nurota tog' tizmasi, balki butun O'zbekiston hududidan topilgan eng qadimgi yodgorliklar hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Тимофеев Д.А. Терминология денурации и склонов. – М.: Наука, 1978. - 271с.
2. Sayfullaev B.K., Ergashev O.T., Raximov K.A., Rajabov A.Yu., Allayorov O'., Pardaev Sh.M. Jizzax vohasining paleolit davri // O'zbekistonda arxeologik tadqiqotlar. Samarqand, 2012. B. 189-194.
3. Sayfullaev B., Ungalov L. Nurota tog' tizmasining shimoliy qismida aniqlangan tosh davri topilmalari // Markaziy Osiyo tosh davri madaniyatlari chorrahasida. 2023-yil 27 noyabrda o'tkazilgan xalqaro konferensiyasi materiallari. Samarqand, 2023. B. 62-67
4. Сулейманов Р.Х., Арипджанов О.Ю., Сайфуллаев Б.К., Раджабов А.Ю., Нишиаки Й., Наганума М., Наката Х., Мики Т. Памятники палеолита в Яккабагском раёне Кашкадаринской области и Нуратинском раёне Навоийской области // Археологические исследования в Узбекистане 2013-2014 года. Вып. 10. Самарканд, 2016. С. 299-306.
5. Brezillon M.N. La dénomination des objets de pierre taillée // Archéologie. – Paris, 1971. Vol. 24, N 1. P. 127-272.
6. Pelegrin J., - Les techniques de débitage laminaire au Tardiglaciaire : critères de diagnose et quelques réflexions. Paris, 2000. – P.73-86.

O'ZBEKISTONDA TURIZMNI TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Aziza Abduxalilova

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti o'qituvchisi

Kalit so'zlar: milliy turizm, **Annotatsiya:** Ushbu maqolada O'zbekiston Respublika turizmi, ekoturizm, likasida turizm sohasini rivojlantirishga qaratilgan etnoturizm, gastronomik me'yoriy huquqiy hujjatlar, amalga oshirilayotgan

turizm, ekstremal turizm, tadbirlar tadqiq etildi. Shuningdek, maqolada tibbiyot turizmi. mamlakatimizda turizm sohasining tarmoqlari va istiqbollari tahlil qilingan.

PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF TOURISM INDUSTRIES IN UZBEKISTAN

Aziza Abdukhalilova

Lecturer, Tashkent State University of Oriental Studies

Key words: national tourism, pilgrimage tourism, ecotourism, gastronomic tourism, extreme tourism, medical tourism **Abstract:** In this article, regulatory documents aimed at the development of the tourism sector in the Republic of Uzbekistan and ongoing events were studied. The article also summarizes the industries and prospects of tourism activity in our country.

Kirish

Jahon globallashuvi davrida turizm mamlakat iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri bo'libgina qolmay, balki milliy urf-odatlar va an'analarning xalqaro miqyosda keng yoyish, tarixiy merosni saqlash, xalqaro madaniy va ma'naviy aloqalarni rivojlantiradigan soha hamdir. So'nggi yillarda respublika turizm sohasini faol rivojlantirish davlat siyosati darajasiga olib chiqildi.

O'zbekiston Respublikasida turizmni rivojlantirishga qaratilgan bir qator qonun va qarorlar qabul qilingan. Ular orasida turizm sohasiga sarmoya kiritgan investorlar uchun soliq imtiyozlarini taqdim etadigan hujjat – "Turizm infratuzilmasini rivojlantirish to'g'risidagi qonun", sayyohlarga xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash uchun ma'lum hududlarda resurslar va xizmatlarni birlashtirishga qaratilgan tashabbus hisoblanadigan "Turistik klasterlarni tashkil etish to'g'risidagi qaror", ekologik xavfsizlik va madaniy merosni saqlashga qaratilgan "Barqaror turizmni rivojlantirish strategiyasi" kabi qonun va qarorlarni ajratib ko'rsatish mumkin.

Turizm sohasidagi eng muhim me'yoriy-huquqiy hujjatlardan biri bu O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvardagi PF-5611-son Farmoni bilan tasdiqlangan "2019-2025-yillarda "O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish Konsepsiyasi" bo'lib, unda mamlakatda turizm sohasiga qulay iqtisodiy sharoitlarni yaratish bo'yicha olib borilayotgan islohotlarning samaradorligini oshirish, turizm sohasini jadal rivojlantirishning ustuvor maqsad hamda vazifalarni belgilash, uning iqtisodiyotdagi o'rnini, ulushini oshirish, xizmatlarni diversifikatsiyalash va ularning sifatini oshirish hamda turizm infratuzilmasini takomillashtirish masalalari hamda erishilishi zarur bo'lgan maqsadli ko'rsatkichlar aks etgan.

“O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish Konsepsiyasi” qabul qilinishi va ijrosi tufayli O‘zbekiston da turizmning jadal rivojlanishi ko‘zga kurrindi. Xususan, UNWTO (Jahon sayyohlik tashkiloti) ning turizm sohasi jadal rivojlanayotgan dunyoning eng yaxshi 20 mamlakati ro‘yxatida mamlakatimiz to‘rtinchi o‘ringa ko‘tarildi. Shu bilan birga 2022-yilda O‘zbekistonda turizm daromadi 1, 72 milliard dollarni tashkil yetdi.

BMT Bosh Assambleyasi O‘zbekiston tashabbusi bilan 2027-yilni “Xalqaro barqaror va yashovchan turizm yili” deb elon qilish bo‘yicha rezolyutsiyani bir ovozdan ma’qulladi. Yuqorida zikr etilgan hukumat qarorlarini yangi chora tadbirlar, yondoshuvlar, mahalliy va xalqaro darajada ilgari surilayotgan tashabbuslar O‘zbekistonda turizmning rivojlanishi hamda davlat tashqi imidjining ijobiy rivojlanishiga xizmat qiladi. O‘zbekistonda turizm rivojiga qaratilgan bunday siyosat unga keng miqyosda imkoniyatlar beradi.

O‘zbekiston turizm salohiyatini oshirish maqsadida “Vatandosh”, “Student visa”, “Academic visa”, “Medical visa”, “Pilgrim visa”, “Investment visa”lari singari vizalar taqdim etish yo‘lga qo‘yilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot ishi davomida olingan asosiy ilmiy natijalarning ishonchliligini ta’minlash maqsadida tarix fanida qabul qilingan ilmiy uslublardan, shunindek, O‘zbekiston Statistik qo‘mitasi ma’lumotlaridan foydalanildi.

Asosiy qism

O‘zbekiston turizm salohiyati juda yuqori davlatlardan biri sanaladi. Mamlakatimiz tarixiy obidalarining YUNESKO Butunjahon meros ob’ektlari ro‘yxatiga kiritilganlari soni 200 dan oshadi¹²⁵. Hozirda yurtimizda tarixiy, madaniy, etnoturizm, eko turizm, tibbiyot turizmi, MICE industriya singari tarmoqlari bo‘yicha xorijliklarni o‘ziga jalb qilmoqda. Tarixiy va madaniy turizm O‘zbekiston da juda taraqqiy etgan bo‘lib, yurtimizdagi minglab o‘rta asrlar davri sharqning noyob arxetektura inshootlari sayyohlar qiziqiniga sabab bo‘lmoqda.

Xorij turistlarini o‘ziga maxliyo etgan boy tarixiy madaniy me’ros, o‘zbek milliy urf-odat, an’analari, turmush tarzi, milliy kiyimlari, turli bezaklar va boshqalarga qiziqish mamlakatimizda etnoturizm rivojlania turtki bo‘lgan omillar biri sanaladi.

O‘zbekistonning qulay geografik joylashuvi, iqlim xususiyatlari, noyob qo‘riqlanadigan tabiiy hududlar tarmog‘i va boy landshaftlar ekoturizm

¹²⁵ Qaumy F., Sobirov B. (2022) Historical and Cultural Tourism in Uzbekistan and Peculiarities of Pilgrimage Tourism in Uzbekistan//International Journal of Teaching, Learning and Education (IJTLE). –Vol-1. –Issue-3. – P.1-3.

yo‘nalishlarini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratib beradi. Hozirgi vaqtda qo‘riqlanadigan hududlar tizimiga 8 ta qo‘riqxona, 2 ta tabiiy milliy va 1 ta milliy bog‘, 1 ta biosfera qo‘riqxonasi, 12 ta qo‘riqxona, 7 ta tabiiy yodgorlik kiradi¹²⁶.

Xususan, O‘zbekiston Respublikasi o‘ziga xos milliy taomlari, mehmondo‘stlik an‘analari bilan gastronomik turizmni rivojlantirish salohiyatiga ega. O‘zbek milliy oshxonasi, Sharqdagi eng xilma xil va tansiq taomlardan biridir. Buyuk Ipak yo‘lining savdo karvon yo‘llarida joylashgan O‘zbekiston ko‘p asrlar davomida turli mamlakatlarning yeng qiziqarli va g‘ayrioddiy taomlarini o‘ziga singdirib kelgan.

Ziyorat turizmi O‘zbekiston Respublikasida turizmni rivojlantirishning istiqbolli yo‘nalishlaridan biridir. Ziyorat turizmi O‘zbekiston Respublikasida turizmni rivojlantirishning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi, chunki mamlakat boy diniy merosga yega bo‘lib, butun dunyodan ziyoratchilarni o‘ziga jalb qiladi. Rasmiy statistikalarda ziyorat turizmi maqsadida tashrif buyuruvchi xorijiy sayyoxlar tuz-tisida aniy ma‘lumot mavjud bulmasada, xususiy tur firmalar yuritgan xisobotlarga ko‘ra ular, umumiy sayyohlarning 5-7% ini tashkil etishini hisobga olinganda bu yiliga 313, 9 ming kihini tashkil etadi¹²⁷.

Hozirda mamlakatimizda etnoturizm, agroturizm va ekoturizmni rivojlantirish, sayyohlarni jalb qilish, soxada yangi imkoniyatlar ochish bo‘yicha mahalliy tashabbuslar qo‘llab quvvatlanmoqda. Xususan, mahalliy yo‘riqchi (gid) larni o‘qitish va xizmatlar sifatini yaxshilash dasturlari ham sektorni rivojlantirishga yordam beradi. O‘zbekistonda etnoturizmni rivojlantirish uchun yaxshi imkoniyatlar mavjud. Biroq, uning to‘liq salohiyatini ochish uchun quyidagi amaliy takliflarni amalga oshirish muhimdir:

1. Etnoturizm bo‘yicha maxsus marketing strategiyalarini ishlab chiqish: O‘zbekistonning madaniy merosini taqdim etuvchi yangi marketing kompaniyalarini yaratish.

2. Mahalliy aholini turizmga jalb qilish va ularning malakasini oshirish: Mahalliy aholiga turizm sohasida o‘qitish va malaka oshirish dasturlarini joriy etish.

3. Etnoturizm obyektlarining infratuzilmasini yaxshilash: Mehmonxonalar, transport va xizmat ko‘rsatish infratuzilmasini rivojlantirish.

4. Xalqaro etnoturizm tarmog‘iga qo‘shilish va tajribalarni almashish: Boshqa mamlakatlar bilan hamkorlik o‘rnatish va ularning etnoturizm sohasidagi tajribalarini o‘rganish.

¹²⁶ Khusenova M.G., Rakhmonov Sh.Sh. The development of ecologic tourism // European science, 2018. № 2 (34).

¹²⁷ Кадыров Д.Х. и др. Развитие халяльного туризма в Узбекистане // Вестник науки и образования, 2020. № 6-1 (84).

5. Etnik an'analarni saqlash va rivojlantirish uchun mahalliy tashkilotlar bilan hamkorlik qilish: Mahalliy an'analarni saqlab qolish va rivojlantirish maqsadida tashkilotlar bilan faol hamkorlikni yo'lga qo'yish.

Xulosa

Yuqorida ko'rilgan ma'lumotlar asosida xulosa qilish mumkinki, O'zbekistonda turizmning barcha yo'nalishlarida ulkan salohiyatlarga ega. Tarixiy-me'moriy yodgorliklar, milliy an'analar, go'zal tabiat – bularning barchasi xorijiy sayyohlarni jalb etuvchi omillar bo'lib xizmat qiladi. Bu sohalarining rivojlanishi davlat tomonidan qo'llab quvvatlanmoqda. Shuningdek, mamlakatimizda etnoturizm, ekoturizm va agroturizmni rivojlantirish ham dolzarblik kasb etmoqda. Turizmning rivojlanishi mahalliy miqyosda: aholi turmush darajasini yaxshilash uchun imkoniyat bo'lib, yangi ish o'rinlari yaratilishi, uy mehmonxonalari tarmog'ining shakllanishi va qo'shimcha daromad manbaidir. Mintaqaviy miqyosda: qo'shni qardosh respublikalar bilan munosabatlarning yanada yaqinlashuvi hamda pul oqimi oshirilishidir. Global miqyosda: O'zbekistonning boy tarixiy-madaniy merosining e'tirof etilishi, davlat ijobiy imidjining shakllanishi hamda moddiy tarfdan imkoniyatlarni ortishi uchun xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. “Ўзбекистон Республикаси Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори. 2016 йил 2 декабрь, ПҚ-2666-сон.

2. “Ўзбекистон Республикаси Туризмни ривожлантириш давлат қўмитасининг фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори. 2018 йил 6 февраль, ПҚ-3510-сон.

3. “Ўзбекистон Республикасида туризмни жадал ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. 2019 йил 05 январь, ПФ-5611

4. М.Амонбоев, С.Халилов. Туризм соҳасини самарали ривожлантиришда асосий имкониятларнинг илмий таҳлили ва назарий талқини. “Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий электрон журнали. Тошкент – 2021 й., 5-сон.

5. Ахмедов Ж.Д., Абдурашидова Ж.Ф. Развитие экстремального Туризма в Узбекистане // Universum: экономика и юриспруденция : электрон. научн. журн. 2021. 12(87).

6. Juraturgunov H., Raimkulov M. (2023) Young-joo A., Eunice M. K. World Heritage Site Tourism and Destination Loyalty along the Silk Road: A Study of U.S. Travelers in Uzbekistan //Sustainability. – № 15(13) –

7. Qaumi F., Sobirov B. (2022) Historical and Cultural Tourism in Uzbekistan and Peculiarities of Pilgrimage Tourism in Uzbekistan//International Journal of Teaching, Learning and Education (IJTLE). –Vol-1. –Issue-3. – P.1-3.

8. Khusenova M.G., Rakhmonov Sh.Sh. The development of ecologic tourism // European science, 2018. № 2 (34).

9. Navruz-Zoda B. et al. The destination marketing development of religious tourism in Uzbekistan // International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage, 2016. T. 4. № 7. С. 9-20.

10. Абдуллоев А.Ж., Таирова М.М., Усманова АБ. Особая характеристика агротуризма // Вопросы науки и образования, 2020. № 11 (95)

11. Кадыров Д.Х. и др. Развитие халяльного туризма в Узбекистане // Вестник науки и образования, 2020. № 6-1 (84).

SENTOB QISHLOG'I: O'ZBEKISTON ETNOTURIZMINING YORQIN NAMUNASI SIFATIDA

Samandar Salimov

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti o'qituvchisi

Kalit so'zlar: Sentob qishlog'i, etnoturizm, O'zbekiston, madaniy meros, ekologik barqarorlik, mahalliy iqtisodiyot, qishloq turizmi, turizm infratuzilmasi, gastronomik turizm, xalq hunarmandchiligi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonning Navoiy viloyatida joylashgan Sentob qishlog'i etnoturizm markazi sifatidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Sentobning tabiiy va madaniy merosi, an'anaviy turmush tarzi va mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o'rni ko'rib chiqiladi. Etnoturizmning qishloqning ijtimoiy-iqtisodiy hayotiga ta'siri, ekologik barqarorlikni ta'minlashdagi imkoniyatlari va mahalliy aholi turmush tarzini saqlashdagi roli ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, Sentobda turizm infratuzilmasini rivojlantirish yo'nalishidagi tavsiyalar ham berilgan. Ushbu maqola etnoturizmni O'zbekistonda rivojlantirishni ko'zlagan tadqiqotchilar va turizm sohasidagi mutaxassislar uchun foydali manba bo'lib xizmat qiladi.

SENTOB VILLAGE: A BRIGHT EXAMPLE OF UZBEKISTAN ETHNOTURISM

Samandar Salimov

Lecturer, Tashkent State University of Oriental Studies

Key words: Sentob village, ethnotourism, Uzbekistan, cultural heritage, ecological sustainability, local economy, rural tourism, tourism infrastructure, gastronomic tourism, folk crafts.

Abstract: This article analyzes the significance of the village of Sentob, located in the Navoi region of Uzbekistan, as a center of ethnotourism. The natural and cultural heritage of Sentob, its traditional lifestyle, and its role in the development of the local economy are considered. The impact of ethnotourism on the socio-economic life of the village, its potential for ensuring environmental sustainability, and its role in preserving the lifestyle of the local population are scientifically examined. Recommendations for the development of tourism infrastructure in Sentob are also given. This article will serve as a useful resource

Shosaidov A., Mirsaidova O. O‘zbekistonda turizmni rag‘batlantirish.....	123
Ro‘ziqulova Z. Surxondaryo viloyati etnoturizmini rivojlantirish imkoniyatlari.....	127
Ismoilova M., Abdullayev A. Milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida mice turizm o‘rni va roli.....	133
G‘aniyeva O.B. Buxoro etnoturizmi imkoniyatlari haqida ba’zi mulohazalar.....	140

MARKAZIY OSIYO MINTAQASIDA MAVJUD TABIIY MANZARALAR VA QADIMIY JOYLARNING ETNOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI

Doniyorov A.X., Isaqov R.O‘. I.V.Savitskiy nomidagi Qoraqalpog‘iston davlat san’at muzeyining mamlakatimiz etnoturizmidagi ahamiyati borasida.....	146
Баллиева Р., Реймова Г. Қорақалпоғистонда экотуризмни ривожлантиришнинг этногеографик асослари.....	153
Bo‘riyev O., Samarov F. Markaziy Osiyo miqyosidagi muhtasham tarixiy-me’moriy yodgorliklar: (janubiy O‘zbekiston misolida).....	159
Ostonov O., Muhammedova G. O‘zbekistonda ziyorat turizm salohiyatini oshirish istiqbollari (Qo‘qon shahri misolida).....	165
Мадраимов А., Мамаишарипова М. Архитектурное наследие Средней Азии: мечети и медресе эпохи тимура и темуридов.....	168
Жумаева Ш. Марказий Осиё минтақасида муқаддас қадамжо ва зиёратгоҳларнинг этнотуризмни ривожлантиришдаги аҳамияти.....	181
Ulashova S. Manbalarda Xo‘ja Ilg‘or – Amir Temur tug‘ilgan qishloq tarixiga doir ma’lumotlar.....	186
Turdixojayeva M. Rishton tarixiy topilmalarining etnoturizm rivojidagi o‘rni.....	194
Mirzayeva M. Ziyorat turizmi: Koroskon ziyratgohlarini o‘rganish.....	198
Sayfullayev B., Ungalov L.A. Shimoliy Nurota tog‘ tizmasida topilgan paleolit topilmalari.....	208
Abduxalilova A. O‘zbekistonda turizmni tarmoqlarini rivojlantirish istiqbollari.....	215
Salimov S. Sentob qishlog‘i: O‘zbekiston etnoturizmining yorqin namunasi sifatida.....	220
Abdulazizova M. O‘zbekistonda ziyorat turizmining rivojlanishi.....	223
Isxakova Sh. O‘smirlar kross-madaniy tasavvurlari shakllanishida turistik manzilgohlarning ijtimoiy-psixologik omillari.....	226
Janizokova G. Molguzarning qadimiy va manzarali joylarida etnoturizmning rivojlantirish istiqbollari.....	232
Ahmadova Z. Jizzax viloyatidagi turizm uylari.....	236